

**ЗЛАТНАТА ЧАША ИЛИ
МЪДРОСТТА НА СТАРИЯ
БАЩА
БУРЯТСКА ПРИКАЗКА**

chitanka.info

Живял някога си хан Санад. Отдавна, много отдавна било това. Годиците вече са стопили костите му, ветровете са засипали с пясък гроба му. Ала споменът за него останал да се разправя от стари на млади и така дошъл до нас.

А този хан бил безмилостен. Търбухът му бил винаги сит, а очите — зли и ненаситни. Затуй поданиците му се страхували от неговия гняв.

Един ден той намислил да се пресели с целия си народ в друга земя, където имало по-удобни места за живеене и по-широки пасища. Ала тая земя била далече й пътят дотам бил много труден. Ето защо преди да тръгнат, хан Санад заповядал да убият старите люде.

— Старците ще ядат нашата храна и само ще ни пречат в тоя дълъг път — рекъл той. — Затова не бива да ги вземаме с нас. Трябва всички да бъдат убити — нито един да не остане жив! А който се осмели да не изпълни волята ми, ще изпита гнева — ми.

Мъчно било на людете, но те се подчинили на ханската заповед: убили клетите старци.

Само един от поданиците на хана, младият Църен, не изпълнил повелята — сърцето не му дало да посегне на престарелия си баща.

— Ще те пренеса, тате, в новата земя. Пък там да става, каквото ще — рекъл Църен на баща си.

Той направил голям кожен мях и скрил в него стареца.

Скоро затръбил рог. Целият народ се вдигнал и подкарал стадата си на север, към далечната земя. Заедно с всички тръгнал и бащата на Църен, натоварен на гърба на един кон.

Момъкът хранел тайно баща си. Когато спирали за нощувка, той изчаквал уморените люде да заспят и развързвал меха. Старецът излизал да вдъхне малко чист въздух, да пораздвижи изтръпналите си нозе.

Така хан Санад и поданиците му пътували дълги дни. Накрая стигнали до брега на голямото море. Тук ханът заповядал да разпънат шатрите за почивка.

Един от слугите на хана тръгнал по стръмния бряг да се поразтъпче. От височината забелязал, че в морето нещо свети. Взрял се по-добре и видял, че това било голяма златна чаша с извита дръжка и чудна резба. Без да се бави, той изтичал при хана и му казал, че на морското дъно, близо до брега, лежи скъпоценна златна чаша.

Отишъл хан Санад на мястото и се уверил с очите си, че това е така. Много харесал чашата и заповядал да му я донесат. Ала никой не искал да се хвърли от толкова високо в ледената вода и да извади чашата.

Тогава повелителят наредил да теглят жребий — кой да слезе на морското дъно.

Жребият се паднал на едного. Нямало как — подчинил се човекът. Хвърлил се във водата и подир малко изплувал вкочанен, с празни ръце. Ханът се разлютил и заповядал да му отрежат главата.

И втори се хвърлил от високия бряг в ледената морска бездна, но излезнал с шепа пясък в ръка. И нему взели главата.

Така един подир друг мнозина погинали без време. Най-сетне дошъл редът и на Църен. На другия ден той трябвало да се хвърли в морето. През нощта, когато всички заспали, отишъл на онова място, където бил скрил баща си. Видял го старецът така нажален и го попитал:

— Синко, дали не ти додея вече да ме гледаш и храниш всеки ден?

Църен поклатил глава:

— Не, тате. Дошъл съм да се сбогуваме.

— Да не би ханът да е разбрал, че не си изпълнил жестоката му воля? — попитал бащата.

Църен му казал, че утре ще трябва да се хвърли от високия бряг в морето, за да извади проклетата златна чаша.

Толкова силни и смели мъже се опитваха, но всички излизаха от морето с празни ръце. И чудно нещо! Отгоре чашата съвсем ясно се вижда: лежи си на дъното, да се пресегнеш само и да я вземеш. А щом някой скочи в морето, водата се размътва и чашата изчезва.

Бащата го слушал внимателно.

— Я ме заведи, синко, на мястото, където се вижда златната чаша!

Синът и бащата безшумно се изкачили на стръмнината. Под нозете им в гладката вода блестяла като ясно слънце златна чаша.

Старецът дълго се взирал надолу. Сетне вдигнал уморените си очи към небето. Накрай поклатил глава и рекъл:

— Ех, вие! Очи имате, пък не виждате. Та така всички ще погинете, а златната чаша никога няма да извадите. Ами че тя не лежи

на морското дъно. Погледни, сине, нагоре! Виждаш ли оная висока канара, надвиснала над морето? Там, на върха ѝ, стои чашата, а онова, което виждате долу, е само нейното отражение.

Църен вдигнал глава и съзрял на върха на канарата златната чаша. Попитал:

— Какво да направя сега, тате, та да я взема?

Старецът го посъветвал така:

Чашата грее като пълнолика месечина и отдалеч се вижда. Ала стои на такава непристъпна канара, че трудно ще можеш да я досегнеш. Ето какво трябва да сториш: изкачи се на оная издатина, що е точно под чашата, и чакай. Призори на канарата ще дойдат диви кози да посрещнат отвисоко изгряващото слънце. Щом ги видиш, викни силно, подплаши ги. Те ще хукнат да бягат и ще съборят чашата. А ти си отваряй добре очите, за да я уловиш. Защото ако я оставиш да се търкулне в морето, ще потъне. Тук дъното е дълбоко и никой не ще може да я извади.

Без да се колебае, Църен се заизкачвал по стръмната канара, защото на изток се била явила вече оная бледа ивица, която показва, че слънцето няма дълго да се забави.

Трудно било катеренето. Ръцете на момъка се разкървали, дрехите му се изпокъсали. Ала, макар и бавно, той се изкачвал все по-нагоре. Ето вече достигнал издатината под върха на канарата и над главата си видял да блести в предутринната дрезгавина хубавата чаша. Църен застанал неподвижно да чака дивите кози, както го научил баща му. Не чакал дълго: при първите лъчи на слънцето те се появили. Изправили се до ръба на канарата, до чашата, и се загледали на изток.

Момъкът набрал в гърдите си въздух и изкрещял с всичка сила. От уплаха козите се замятали насам-натам. Една бутнала чашата и тя полетяла надолу. Църен ловко я подхванал и я мушнал в пазвата си. Тозчас отишъл при хан Санад и я сложил в нозете му. Ханът го попитал:

— Как можа да извадиш чашата от морското дъно?

— Не от морето я извадих — отговорил Църен, — свалих я от върха на крайбрежната канара. В морето ние виждахме само образа ѝ.

— Кой ти каза това?

— Сам се досетих.

Ханът повече не го разпитвал и го пуснал да си иде.

Като научили, че Църен успял да вземе златната чаша, хората много се зарадвали; почнали да го хвалят заради неговата мъдрост, която ги избавила от яростта на повелителя.

На другия ден хан Санад отново повел народа си на път. Дълго вървели. Най-после дошли до една безводна равна земя. Тя била толкова обширна, че накъдето и да погледнеш, краят ѝ не се виждал. В нея нито храсти, нито тревичка растели. Жаждата замъчила и хора, и добитък, ала никъде не срещнали нито река, нито поне изворче.

Ханът разпратил на четири страни съгледвачи да дирят вода. Всички се върнали уморени и казали, че навред, докъдето стигнали, видели само нажежена, попукана от жажда земя.

Изплашил се народът: какво да направи; та да се спаси от страшната смърт.

През нощта Църен отишъл при баща си. Старецът пак го попитал:

— Защо си тъй нажален, сине?

— Страшна смърт ни чака, тате. Това е последната глътка вода, която запазих за теб. Никъде на тая земя няма ни река, ни изворче.

Старецът му рекъл:

— Отвържи една тригодишна крава. Пусни я сама да върви, накъдето си ще, а ти тръгни подире ѝ. Там, където тя се спре и почне да души земята, копай и ще намериш вода.

Рано преди изгрев Църен отвързал една тригодишна крава и я пуснал да върви, накъдето си ще. И тръгнал подир нея. С наведена глава тя заскитала насам-натам. Накрая кравата се спряла на едно място, почнала да сумти шумно, да души земята и да рие изсъхналата пръст.

Църен извикал неколцина мъже и им рекъл:

— Елате дружно да копаем! Тук ще излезе вода.

Всички се заловили за работа. Дълго копали вкаменилата се от пека земя. Когато изкопали дълбока дупка, от дъното ѝ бликнала студена вода.

Напили се и хора, и животни; свестили се, развеселили се.

Хан Санад повикал Църен и го попитал:

— Как можа да намериш извор в това безводно място?

Момъкът отвърнал:

— Намерих го по различни белези.

Ханът повече не го разпитвал.

След като всички добре си починали, продължили своя труден път. Много дни вървели, прекосили безкрайната пустиня, навлезли в една гориста планина. Тук решили да нощуват. Разпънали шатрите, запалили огънове. През нощта рукнал пороен дъжд и угасил всички огънове. Помъчили се хората да запалят отново огън — напразно. Праханта се била навлажнила.

Три дни валил дъжд. На четвъртия някой забелязал как далеч, на една височина, мъждука светлинка. Хан Санад заповядал начаса няколко души да отидат там и да донесат огън.

Затичали се пратениците да изпълнят ханската повеля. Изкачили височината и намерили под една елха голям огън, край който седял и се греел ловец. Всеки взел по една запалена главня, ала докато я занесе при хана, дъждът я угасял. Връщали се на няколко пъти напразно: никой не можел да опази главнята от дъжда. Разлютил се хан Санад, обезглавил пратениците и изпратил други. Но и те изгубили главите си.

Църен не дочакал да му вземат главата, ами отишъл при баща си:
— Тате, твоята мъдрост избави народа ни от две беди. Научи ме сега какво да сторя, че да донесе огън — да се сгреят хората и да се спасим от гнева на хана.

Бащата рекъл:

— Не бива да носиш запалена главня — дъждът ще я намокри и угаси. Вземи едно гърне, напълни го с въглени и го похлупи. Така ще можеш да опазиш огъня.

Взел Църен едно гърне, отишъл при ловеца и скоро се върнал с въглени. Хората разпалили огънове, огрели се и си сготвили храна.

Повикал хан Санад момъка и сърдито го запитал:

— Ти, като си знаел как да се донесе огън, защо мълча досега?

Църен се объркал:

— Ами че и самият аз не знаех — заоправдавал се той.

— Тогава, кажи кой те научи?

— Старият ми баща, когото пожалих и не погубих.

— А сега къде е баща ти? — попитал ханът.

През целия път съм го возил в мях върху гърба на коня.

— Доведи го!

Дошъл старецът и паднал в нозете на жестокия хан. Всички мислели, че той ще го погуби. Но хан Санад му се поклонил и му рекъл пред насъбралия се народ:

— Ти ми показва колко несправедлив съм бил към старите хора. От днес отменям заповедта си, защото разбрах, че старците със своята мъдрост могат да бъдат много полезни. Не се крий вече в меха! Отсега нататък твоят кон ще върви редом с моя и двете ми уши ще слушат мъдростта, която се лее от устата ти.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.